

WOS - zakres rozszerzony (cz.2)
Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Społeczeństwo						
Życie zbiorowe i jego reguły	<ul style="list-style-type: none"> – socjologia – formy życia społecznego – normy społeczne – instytucje społeczne – anomia – konflikty społeczne – rozwiązywanie konfliktów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność, społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny – przedstawia rodzaje norm społecznych – wymienia przykłady instytucji społecznych – podaje źródła konfliktów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna, działanie społeczne, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm – charakteryzuje formy życia społecznego – wymienia i opisuje formy zbiorowości – omawia rodzaje norm społecznych – opisuje funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zbiór społeczny, styczność przestrzenna, styczność społeczna, sankcje, anomia – wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych – charakteryzuje zadania instytucji społecznych – opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii – omawia sposoby rozwiązywania konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia ogólna, socjologia szczegółowa, łączność psychiczna, innowacja, rytualizm, wycofanie, bunt, alienacja – przedstawia wpływ poglądów Augusta Comte’a, Herberta Spencera, Emila Durkheima, Maxa Webera na badania socjologiczne – charakteryzuje fazy konfliktu 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów

			norm społecznych – przedstawia przykłady instytucji społecznych – podaje elementy konfliktów społecznych		społecznego.	
Socjalizacja i kontrola społeczna	– socjalizacja pierwotna i wtórna – modele socjalizacji – czynniki socjalizacji – kontrola społeczna – stygmatyzacja społeczna – resocjalizacja	– wyjaśnia znaczenie terminów: wychowanie, socjalizacja, uspołecznienie – uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną – tłumaczy, jaki wpływ na człowieka ma kontrola społeczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: natura ludzka, socjalizacja pierwotna, socjalizacja wtórna, porządek społeczny, kontrola społeczna, resocjalizacja – charakteryzuje etapy socjalizacji – wymienia czynniki socjalizacji – opisuje formy i środki kontroli społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: dewiacja, stygmatyzacja – charakteryzuje różne modele socjalizacji – opisuje czynniki socjalizacji – omawia teorię stygmatyzacji społecznej – tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji	– porównuje różne modele socjalizacji – opisuje typy socjalizacji – omawia mechanizmy procesów socjalizacyjnych	– ocenia wpływ czynników socjalizacji na przystosowanie młodych ludzi do funkcjonowania w zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji społecznej – ocenia skutki resocjalizacji
Grupy społeczne	– podział grup społecznych, – czynniki grupotwórcze – cechy grupy społecznej – pozycja i rola społeczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, interakcja społeczna – wymienia cechy grupy społecznej – omawia funkcjonowanie	– wyjaśnia znaczenie terminów: piramida Masłowa, pozycja społeczna, rola społeczna, status społeczny – charakteryzuje rodzaje grup	– wyjaśnia znaczenie terminów: kategoria statystyczna, kategoria socjologiczna, kategoria społeczna, grupy odniesienia – wymienia czynniki	– wyjaśnia wpływ liczebności, interakcji i więzi społecznych, celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób	– ocenia różne style kierowania grupą

	<ul style="list-style-type: none"> – status społeczny – grupy odniesienia 	małej grupy społecznej	społecznych <ul style="list-style-type: none"> – opisuje klasyfikację potrzeb według Abrahama Maslowa 	grupotwórcze <ul style="list-style-type: none"> – omawia rodzaje ról społecznych i ich wpływ na funkcjonowanie grupy społecznej – opisuje różne style kierowania grupą 	funkcjonowania grupy społecznej <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich wpływ na społeczne funkcjonowanie jednostki 	
Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> – rodzina w ujęciu historycznym i współczesnym – cechy współczesnej rodziny – modele rodziny – nowe formy rodziny – funkcje rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina – wymienia cechy współczesnej rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinat, związek partnerski – omawia cechy współczesnej rodziny – charakteryzuje nowe formy rodziny – opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków – charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne – omawia postawy rodzicielskie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym – ocenia różne postawy rodzicielskie – ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce
Podziały społeczne	<ul style="list-style-type: none"> – zróżnicowanie społeczne – struktura i warstwa społeczna – ruchliwość społeczna – nierówności społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: struktura społeczna, klasa, warstwa – przedstawia przyczyny zróżnicowania społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: stratyfikacja społeczna, system klasowy, system warstwowy, struktura klasowo-warstwowa, struktura społeczno- 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: system kastowy, ruchliwość pozioma, ruchliwość pionowa, awans, degradacja – porównuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kooptacja, zasada kumulatywnych korzyści – opisuje i porównuje strukturę społeczeństwa polskiego czasów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia społeczne skutki nierówności społecznych

			zawodowa, ruchliwość społeczna – opisuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia przyczyny, przejawy i skutki nierówności społecznych	– omawia procesy społeczne, które mają wpływ na trwałość i stabilność stratyfikacji społecznej – charakteryzuje różne rodzaje struktury społecznej – wymienia przyczyny i rodzaje ruchliwości społecznej	PRL i współcześnie	
Problemy życia społeczne go w Polsce	– wykluczenie społeczne – problem bezrobocia – sytuacja niepełnosprawnych – perspektywy ludzi młodych	– wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie – charakteryzuje przyczyny i skutki bezrobocia	– wyjaśnia znaczenie terminów: wykluczenie społeczne, polityka społeczna – omawia sposoby zwalczania bezrobocia – charakteryzuje główne problemy społeczne w Polsce i omawia możliwości ich rozwiązania	– charakteryzuje rodzaje bezrobocia – omawia przyczyny i przejawy wykluczenia społecznego – charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce – omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce	– opisuje następstwa wykluczenia społecznego – omawia instrumenty aktywnej polityki społecznej	– ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce
Zmiana społeczna	– przyczyny zmian społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: zmiana społeczna,	– wyjaśnia znaczenie terminów: proces społeczny, rozwój	– wyjaśnia znaczenie terminów: transformacja	– wyjaśnia znaczenie terminów: dyfuzja, feminizm, ruch	– ocenia ruchy społeczne na przykładzie ruchu

	<ul style="list-style-type: none"> – reakcje na zmiany społeczne – typy społeczeństw – społeczeństwo współczesne – formy zmian społecznych: rewolucja i reformy – ruchy społeczne – ruch kobiet – ruch niepodległościowy – ruch praw obywatelskich 	<ul style="list-style-type: none"> rewolucja, reformy – omawia przyczyny i skutki zmian społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> społeczny, regres społeczny, postęp społeczny, ruch społeczny – charakteryzuje społeczeństwo współczesne – omawia istotę i złożoność ruchów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> ustrojowa, ruch radykalny, ruch reformatorski, ruch emancypacyjny – omawia sposoby i formy zmian społecznych oraz ocenia ich wpływ na jednostkę i społeczeństwo – opisuje reakcje na zmiany społeczne – wymienia i charakteryzuje typy społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> niepodległościowy non-violence, ruch praw obywatelskich – charakteryzuje ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich 	<ul style="list-style-type: none"> kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich
Naród i mniejszość i narodowe	<ul style="list-style-type: none"> – czynniki narodotwórcze – koncepcje narodu – tożsamość narodowa – postawy wobec ojczyzny i narodu – szowinizm – rasizm 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm – wymienia czynniki narodotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość – opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: rekulturacja – przedstawia poglądy Johanna G. Herdera i Romana Dmowskiego na genezę państwa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu – ocenia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu

	<ul style="list-style-type: none"> – antysemityzm – mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – sytuacja prawna mniejszości etnicznych i narodowych 		<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje czynniki narodotwórcze – opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu – przedstawia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> się narodu – przedstawia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu – charakteryzuje sytuację prawną mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> tożsamości narodowej 	
<ul style="list-style-type: none"> Procesy narodowościowe i społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – integracja narodów w świecie zachodnim – charakterystyka konfliktów między narodami – konflikty na świecie – polityka państw wobec imigrantów – integracja kulturowa i polityka integracji – imigranci w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: integracja – omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, imigrant – omawia przyczyny i przejawy integracji w świecie zachodnim – charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów – przedstawia przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca – omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii – charakteryzuje problem imigrantów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia wybrane unie regionalne świata – wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę państw wobec imigrantów – ocenia problem imigrantów w Polsce

	Polsce					
Państwo i polityka						
Instytucja państwa	<ul style="list-style-type: none"> – definicja państwa – procesy państwowotwórcze – geneza państwa – współczesne państwa – funkcje państwa – cechy państwa – – prawomocność władzy – państwo a naród 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, władza – wymienia cechy państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega proces państwowotwórczy – charakteryzuje cechy państwa – opisuje funkcje państwa – tłumaczy, na czym polega prawomocność władzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: legitymizacja – przedstawia różne koncepcje definicji państwa – tłumaczy, na czym polega zasada samostanowienia narodów – opisuje firmy legitymizacji władzy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i porównuje teorie dotyczące genezy państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ zasady samostanowienia narodów na kształtowanie się współczesnej Europy
Obywatel i obywatelstwo	<ul style="list-style-type: none"> – wzorce obywatelstwa – nabywanie i zrzekanie się obywatelstwa – obywatelstwo a narodowość – prawa i obowiązki obywatela polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość – przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świetle <i>Konstytucji RP</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi – omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego – porównuje cechy charakterystyczne obywatelstwa z 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska – określa dokonania postaci: Henry’ego Davida Thoreau, Martina Lutera Kinga, Mahatmy Gandhiego – opisuje i 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa

	<ul style="list-style-type: none"> – obywatelstwo unijne – obywatelskie nieposłuszeństw o – obywatelskość 		<p>wyznacznikami narodowości</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego 	<p>porównuje wzorce obywatelstwa na przestrzeni dziejów</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa – omawia uznany kanon cnot obywatelskich 		
Polityka i kultura polityczna	<ul style="list-style-type: none"> – polityka – interpretacja pojęcia – politycy – przywódcy polityczni – mężowie stanu – polityka a moralność – kultura polityczna – typy kultury politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: polityka – przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny – opisuje cechy charakterystyczne przywódców politycznych – wyjaśnia zależności między polityką a moralnością 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna – opisuje proces kreowania przywódców politycznych i sposoby sprawowania przez nich władzy – omawia elementy kultury politycznej – wymienia i charakteryzuje rodzaje kultury politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia poglądy Arystotelesa, Niccolò Machiavellego, Carla Schmitta i Michela Foucaulta na istotę polityki – przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera – wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce
Ideologie, doktryny i programy	<ul style="list-style-type: none"> – światopogląd i ideologia – ideologia – 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: ideologia, doktryna polityczna, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: światopogląd, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: faszyzm, nazizm, komunizm, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: korporacje, socjalizm 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia ideologie totalitarne – ocenia doktrynę

polityczne	<p>doktryna – program</p> <p>– prawica i lewica</p> <p>– ideologie totalitarne</p> <p>– faszyzm</p> <p>– nazizm</p> <p>– komunizm</p> <p>– doktryna konserwatywna</p> <p>– doktryna liberalna</p> <p>– doktryna socjalistyczna</p> <p>– socjaldemokracja</p> <p>– chrześcijańska demokracja</p>	<p>program polityczny</p> <p>– charakteryzuje zależności między światopoglądem, ideologią, doktryną i programem politycznym</p>	<p>konserwatyzm, liberalizm, socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja</p> <p>– tłumaczy źródła współczesnych doktryn politycznych</p> <p>– charakteryzuje doktrynę konserwatyizmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji</p>	<p>socjalizm, idea wodzostwa, korporacje, marksizm, rewolucja proletariacka, dyktatura proletariatu, stalinizm</p> <p>– charakteryzuje historyczne i współczesne sposoby klasyfikacji nurtów myśli politycznej</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych</p>	<p>utopijny, socjalizm naukowy, zasada subsydiarności, solidaryzm społeczny</p> <p>– porównuje doktrynę konserwatyizmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji</p> <p>– zestawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych</p>	<p>konserwatyizmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji</p>
Systemy partyjne	<p>– partia polityczna</p> <p>– funkcje partii politycznych</p> <p>– rodzaje partii politycznych</p> <p>– systemy partyjne</p> <p>– system partyjny a</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne partii politycznej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy</p> <p>– opisuje funkcje</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, klub polityczny, system dwuipółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja</p>	<p>– przedstawia zależności między systemem partyjnym a systemem wyborczym</p> <p>– porównuje ordynację większościową z proporcjonalną</p> <p>– charakteryzuje</p>	<p>– ocenia ordynację większościową i proporcjonalną</p>

	system wyborczy		partii politycznych – charakteryzuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	większościowa, ordynacja proporcjonalna, próg wyborczy – przedstawia proces powstawania partii politycznych – charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych – opisuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	polską i europejską scenę polityczną	
Spółeczeństwo obywatelskie	– podmioty społeczeństwa obywatelskiego – kapitał społeczny – organizacje pozarządowe w Polsce – organizacje pożytku publicznego	– wyjaśnia znaczenie terminu: społeczeństwo obywatelskie – wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja – opisuje podmioty społeczeństwa obywatelskiego – omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego – przedstawia rozumienie społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni dziejów – określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny – charakteryzuje zasady i cele	– przedstawia, porównuje i ocenia poglądy Johna Locke’a, Georga Wilhelma Hegla i Alexisa de Tocqueville’a dotyczące społeczeństwa obywatelskiego	– ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwój społeczeństwa obywatelskiego

				funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce		
Modele demokracji						
Demokracja – zasady i procedury	– wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – zasady demokracji – fale demokratyzacji – demokratyczne wybory – formy demokracji bezpośredniej – polskie tradycje demokratyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory – omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji	– wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum – charakteryzuje zasady współczesnej demokracji – omawia zasady prawa wyborczego	– wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, recall – przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości – charakteryzuje wybory w Polsce – omawia formy demokracji bezpośredniej i podaje ich przykłady – wymienia i opisuje rodzaje referendum	– wyjaśnia, na czym polega zjawisko fal demokratyzacji oraz jakie są jego uwarunkowania i skutki – omawia polskie tradycje demokratyczne	– ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości demokratycznych we współczesnej demokracji
Modele ustrojowe państw demokratycznych	– formy współczesnych państw – formy państw złożonych – modele ustrojowe	– wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia, republika, państwo unitarne, państwo złożone – wymienia rodzaje	– wyjaśnia znaczenie terminów: system polityczny, wotum zaufania, wotum nieufności, państwo wyznaniowe, państwo ateistyczne,	– wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, federacja, konfederacja, unia, system parlamentarno-gabinetowy, system	– wyjaśnia znaczenie terminów: kontrasygnata, konstruktywne wotum nieufności, weto zawieszające – porównuje modele	– charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce

	<p>państw demokratycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – system parlamentarno-gabinetowy – system kanclerski – system prezydencki – system półprezydencki – system parlamentarno-komitetowy – relacja pomiędzy państwem a Kościołem 	<p>form rządów państw współczesnych</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – podaje rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych 	<p>konkordat</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje form rządów państw współczesnych – omawia rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – przedstawia rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych 	<p>kanclerski, system prezydencki, system półprezydencki, system parlamentarno-komitetowy, odpowiedzialność polityczna, odpowiedzialność konstytucyjna, państwo neutralne światopoglądowo</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – charakteryzuje systemy polityczne USA, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Szwajcarii – omawia relacje między władzą świecką i duchowną we współczesnym państwie 	<p>ustrojowe współczesnych państw demokratycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą w systemie parlamentarno-gabinetowym, kanclerskim, prezydenckim, półprezydenckim i parlamentarno-komitetowym 	
<p>Władza ustawodawcza w</p>	<ul style="list-style-type: none"> – aparat państwowy – parlament i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, tryb 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zależności między parlamentarną i 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu

<p>państwie demokratycznym</p>	<p>jego funkcje – struktura parlamentu – funkcjonowanie parlamentu – wybory parlamentarne – mandat parlamentarny – immunitet parlamentarny – koalicja i opozycja</p>	<p>mandat, immunitet parlamentarny – przedstawia rolę i zadania izb parlamentu</p>	<p>kadencja, większość zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja – charakteryzuje funkcje parlamentu – omawia sposoby podejmowania decyzji na forum parlamentu – opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu, – wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet</p>	<p>sesyjny, tryb permanencji, komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, mandat wolny, mandat imperatywny, immunitet formalny, immunitet materialny, dyscyplina klubowa – omawia klasyfikację organów państwowych – przedstawia strukturę parlamentu – wymienia sposoby funkcjonowania parlamentu – charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych – wyjaśnia sposób</p>	<p>partyjną działalnością parlamentarzystów</p>	<p>parlamentarnego w Polsce.</p>
--------------------------------	--	--	---	---	---	----------------------------------

				powstawania koalicji rządowej i opozycji oraz relacje między nimi		
Władza wykonawcza w państwie demokratycznym	<ul style="list-style-type: none"> – egzekutywa – głowa państwa – rząd w państwie demokratycznym – biurokracja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: głowa państwa, rząd – charakteryzuje rodzaje głów państwa – opisuje skład i zadania rządu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa, biurokraci – omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej – charakteryzuje sposoby wybierania głów państwa i zakres ich kompetencji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa polityczna, egzekutywa urzędnicza – omawia czynniki wpływające na pozycję premiera w rządzie i państwie – przedstawia rolę biurokratów w zarządzaniu państwem 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje relacje między władzą wykonawczą a władzą ustawodawczą i elektoratem w systemie prezydenckim, półprezydenckim, parlamentarno-gabinetowym, parlamentarno-komitetowym i kanclerskim 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wady i zalety monarchii i republiki – ocenia wpływ biurokratów na sposób funkcjonowania państwa
Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia	<ul style="list-style-type: none"> – partycypacja obywatelska – bezpieczeństwo socjalne – ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji – patologie życia publicznego – korupcja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja – opisuje rodzaje korupcji i podaje jej przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia – podaje sposoby i przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski – opisuje wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, antyglobalizm, alterglobalizm, populizm, nepotyzm, klientelizm – omawia cechy charakterystyczne partycypacji obywatelskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji oraz ich znaczenie dla współczesnej demokracji – przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego – ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie państwa i relacje między obywatelami a państwem

	<ul style="list-style-type: none"> – demagogia – populizm – nepotyzm i klientelizm 		demokratycznego	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia narzędzia partycypacji obywatelskiej – opisuje zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację 	państwa demokratycznego	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje i ocenia zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację – ocenia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego
System polityczny RP						
<i>Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	<ul style="list-style-type: none"> – konstytucja i jej funkcje – zasady ustroju RP – system rządów w Polsce – suwerenność a prawo międzynarodowe – procedura zmiany konstytucji – stany nadzwyczajne – stan wojenny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja – wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje funkcje konstytucji – charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej – omawia polskie tradycje konstytucyjne – przedstawia strukturę <i>Konstytucji RP</i> z 1997 r., – opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej – charakteryzuje rodzaje stanów nadzwyczajnych, 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia system rządów w Polsce, – przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany <i>Konstytucji RP</i> – ocenia realną możliwość zmiany ustawy zasadniczej.

	<ul style="list-style-type: none"> – stan wyjątkowy – stan klęski żywiołowej 			sposoby ich wprowadzania i kompetencje organów państwa w tym zakresie		
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – sejm i senat – wybory – posłowie i senatorowie – organy sejmu i senatu – funkcjonowanie sejmu i senatu – skrócenie kadencji parlamentu – funkcje parlamentu – Zgromadzenie Narodowe 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat – charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe – charakteryzuje strukturę i funkcje parlamentu polskiego – opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu – omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów – tłumaczy, na czym polega kontrolna funkcja parlamentu – omawia rolę i zadania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absolutorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie – omawia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu – określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce – opisuje proces legislacyjny w parlamencie polskim – przedstawia tryb 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje skład, zadania i funkcje organów wewnętrznych sejmu i senatu – charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego

			Zgromadzenia Narodowego	uchwalania ustawy budżetowej – wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej		
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	– model prezydentury w Polsce – zasady wyboru prezydenta – kadencja prezydenta – uprawnienia wobec parlamentu, rządu, władzy sądowniczej, – prezydent a bezpieczeństwo państwa – uprawnienia w polityce zagranicznej – odpowiedzialno	– wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa ustawodawcza, weto ustawodawcze – określa uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowniczej – wymienia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja, Rada Bezpieczeństwa Narodowego – charakteryzuje zasady wyboru Prezydenta RP – omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, w relacjach z rządem oraz wobec władzy sądowniczej – przedstawia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura arbitrażowa, arbitraż ustrojowy, arbitraż polityczny, Rada Gabinetowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy – przedstawia model prezydentury w Polsce – opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce – omawia zakres	– omawia uwarunkowania i skutki zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu – wyjaśnia, w jakich okolicznościach następuje opróżnienie urzędu Prezydenta RP – wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP	– ocenia pozycję Prezydenta RP w systemie ustrojowym państwa polskiego

	ść prezydenta		państwa i w polityce zagranicznej	odpowiedzialności Prezydenta RP		
Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – procedura powołania rządu – zmiana rządów i ministrów – odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów – rząd mniejszościowy – administracja rządowa – kompetencje wojewody – służba cywilna w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: premier, minister, wojewoda – wymienia kompetencje Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna – omawia skład Rady Ministrów – opisuje procedurę powoływania rządu – przedstawia strukturę i zadania administracji rządowej – charakteryzuje kompetencje wojewody 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, administracja zespolona, administracja niezespolona – przedstawia uwarunkowania, w jakich może nastąpić zmiana rządu i ministrów w trakcie trwania kadencji sejmu – omawia sposób pociągania całej Rady Ministrów i poszczególnych ministrów do odpowiedzialności politycznej przed sejmem – omawia zadania i sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności, w jakich powoływany jest rząd mniejszościowy oraz określa sposób jego funkcjonowania 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia pozycję premiera w systemie ustrojowym państwa polskiego – ocenia sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce

Sądy i trybunały	<ul style="list-style-type: none"> – struktura sądownictwa w Polsce – konstytucyjne zasady działania sądów – Sąd Najwyższy – Krajowa Rada Sądownictwa – Trybunał Konstytucyjny – skarga konstytucyjna – Trybunał Stanu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar sprawiedliwości – przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce – wymienia konstytucyjne zasady działania sądów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: skarga konstytucyjna, odpowiedzialność konstytucyjna – opisuje strukturę sądownictwa w Polsce – charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów – omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, pismo procesowe – omawia strukturę i kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa – przedstawia strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego – opisuje sposób funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego – tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni Krajowa Rada Sądownictwa – omawia elementy skargi konstytucyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa
Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego	<ul style="list-style-type: none"> – Najwyższa Izba Kontroli – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji – prokuratura – policja 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich – opisuje zadania i działalność policji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja – charakteryzuje działalność kontrolną NIK – przedstawia zadania i działalność KRRiT 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja – omawia zadania i działalność IPN – wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu – charakteryzuje procedurę 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia strukturę NIK, prokuratury i IPN – omawia sposób powoływania prezesa Najwyższej Izby Kontroli, rzecznika praw obywatelskich, Krajowej Rady 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce

	<ul style="list-style-type: none"> – Instytut Pamięci Narodowej – procedura lustracyjna – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Urząd Komunikacji Elektronicznej 			<ul style="list-style-type: none"> lustracyjną – opisuje zadania i działalność UOKiK – przedstawia zadania i działalność UAE 	<ul style="list-style-type: none"> Radiofonii i Telewizji, prokuratora generalnego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej 	
Samorząd terytorialny w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów – procedura uchwalania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne – wymienia źródła dochodów samorządu lokalnego 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych – wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce

	budżetu – nadzór nad samorządem terytorialnym		gminy, powiatu i województwa			
Kultura, media, edukacja						
Kultura i pluralizm kulturowy	– kultura w ujęciu opisowym i normatywnym – kultura elitarna, masowa, narodowa i ludowa – kontrkultura – subkultura – religia a kultura – proces przejścia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	– wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura wysoka, kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja – wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej	– wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura, akceptacja – omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady – porównuje postawy tolerancji i akceptacji	– wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura, pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm – wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury – opisuje formy folkloru – omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia	– wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia, folklorizm – porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce – omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	– ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i wielokulturowości, a także ich wpływ życie społeczne oraz kulturalne
Współczesne spory światopoglądowe	– aborcja – eutanazja – kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów	– wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO – omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej	– wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika – przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o genomie</i>	– formułuje własne stanowisko w sporze – przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne	– ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej – ocenia etyczną stronę badań

	– prawa mniejszości seksualnych	światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci	– charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych	<i>ludzkim i prawach człowieka</i> – omawia etyczną stronę badań genetycznych	postawy wobec sporów światopoglądowych	genetycznych – ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem równouprawnienia mniejszości seksualnych
Opinia publiczna	– kształtowanie się opinii publicznej – rola opinii publicznej – marketing społeczny – historia badań opinii publicznej – metody badań opinii publicznej – ośrodki badania opinii publicznej w Polsce – wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna – wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną	– wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda – omawia rolę opinii publicznej – opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna – przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej – opisuje public relations i marketing polityczny – przedstawia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– przedstawia historię badań opinii publicznej – wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce – porównuje public relations z marketingiem politycznym	– ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski
Środki	– media na	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– przedstawia	– ocenia rolę i

masowego przekazu	<p>świecie i w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy 	<p>terminu: media</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia funkcje mediów – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa 	<p>terminu: globalna wioska</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów 	<p>terminu: tabloid</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy 	<p>zadania Rady Etyki Mediów</p>	<p>funkcje mediów w polskim życiu publicznym</p>
Edukacja w XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój szkolnictwa – zadania szkoły współczesnej – edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez całe życie – charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna – charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów – omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo